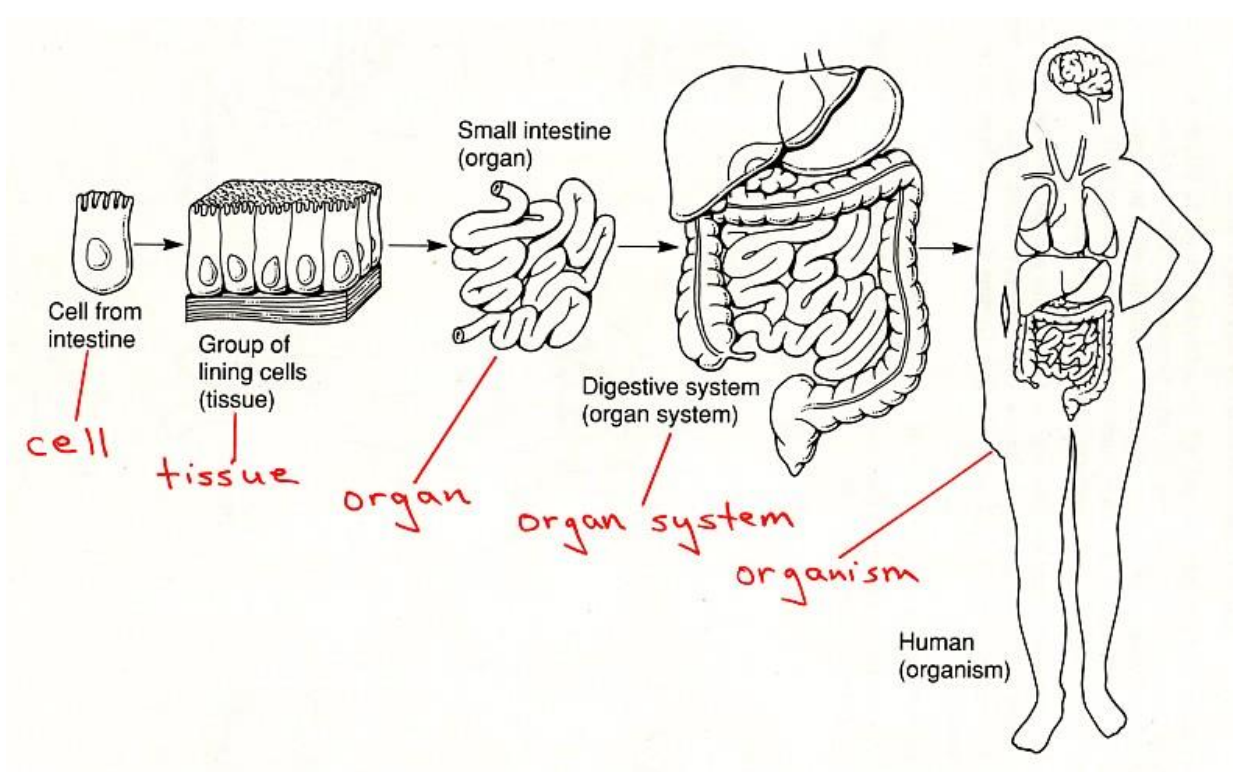

Från cell till individ

Kap 2

cell-vävnader-organ-organsystem-organism

Kap 2 Från cell till individ

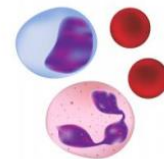
Från en cell till en individ

Vad krävs?

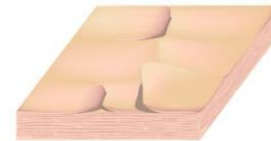
- en befruktning
- massor av celldelningar
- cellerna *differentieras*

Celler utvecklas/specialiseras till olika typer av celler (olika funktioner)

Olika typer av celler

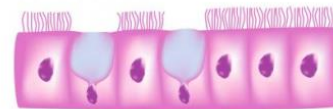
Blood cells

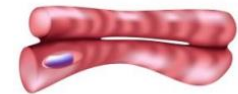
Surface skin cells

Bone cell

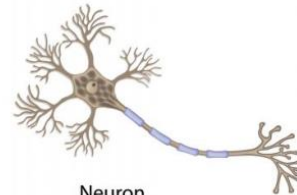
Columnar epithelial and Goblet cells

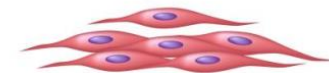
Cardiac muscle cell

Skeletal muscle cells

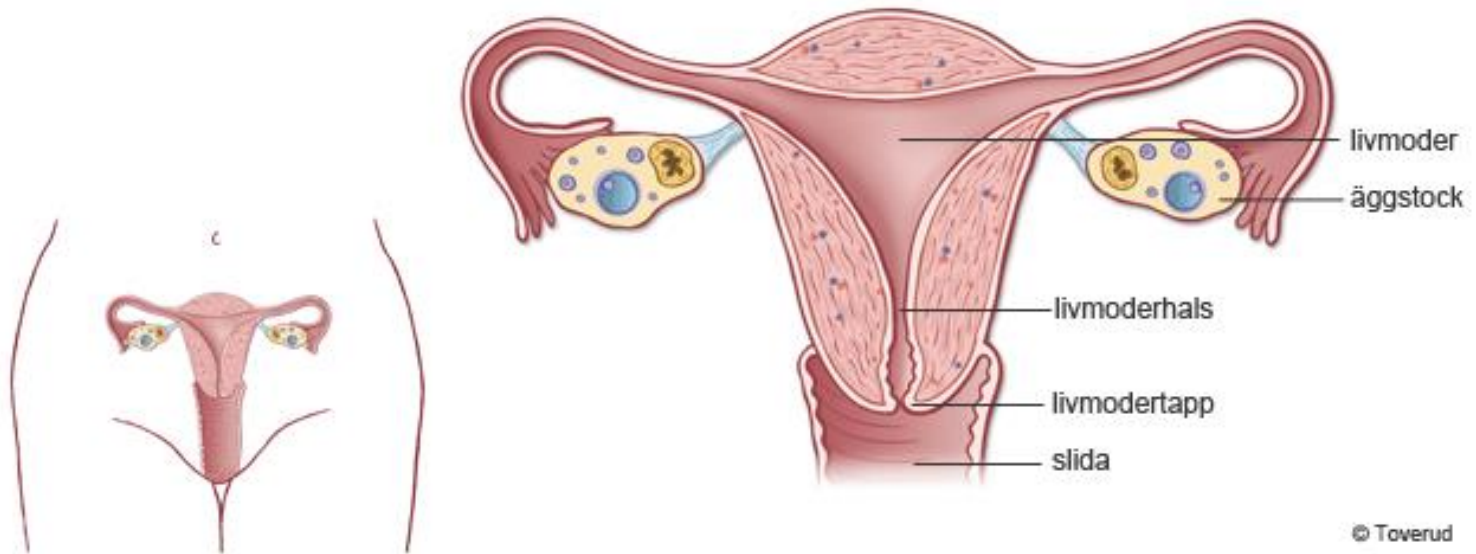
Neuron

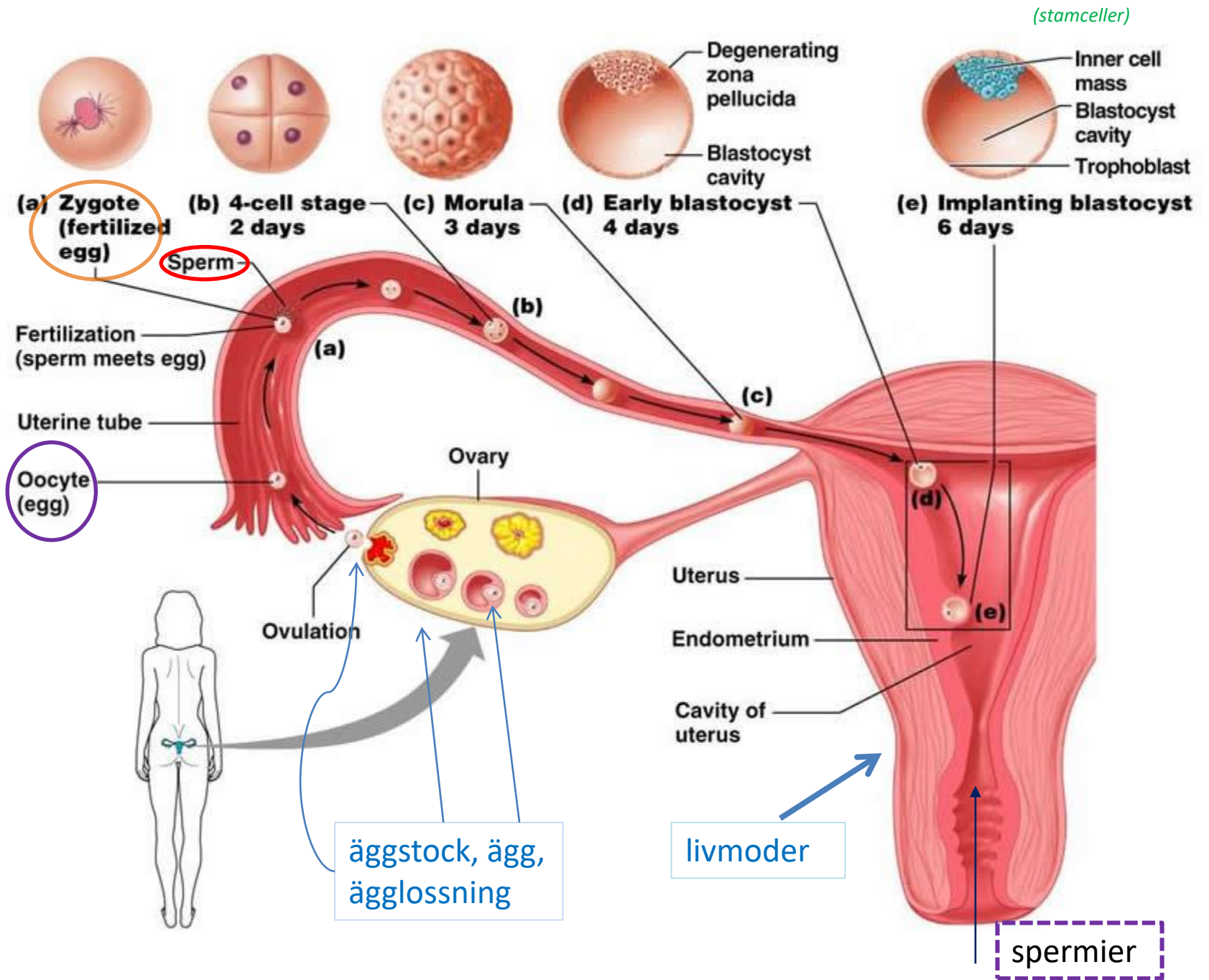

Smooth muscle cells

WISEGEEK

Befruktning och kvinnans könsorgan

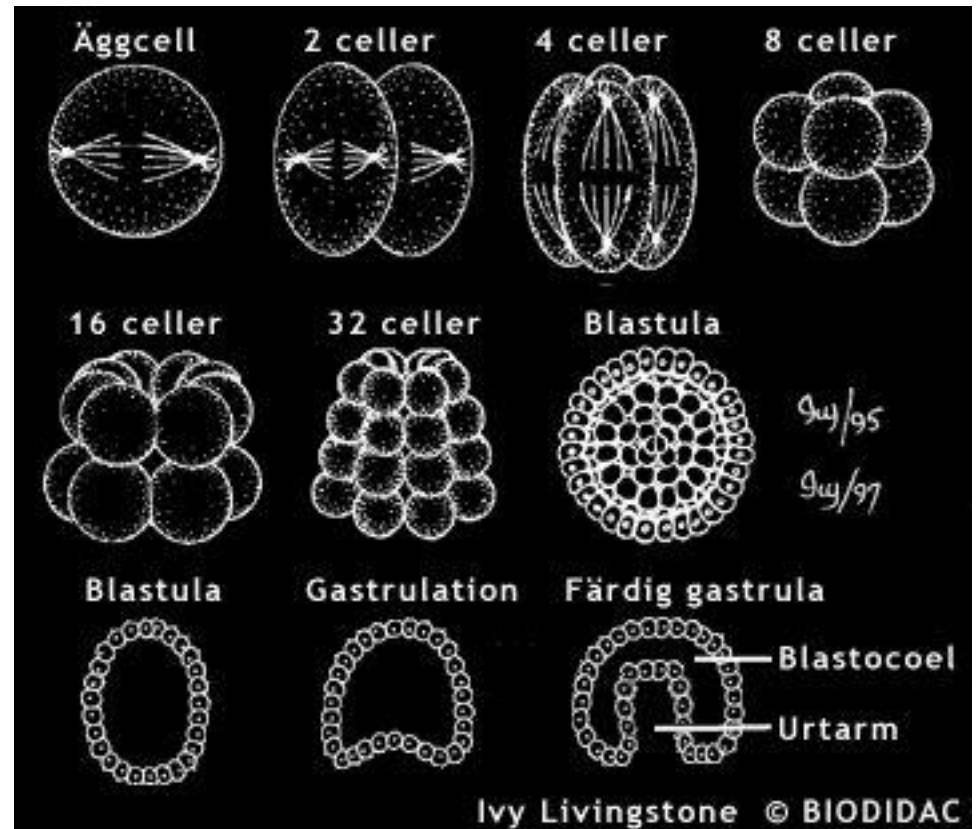

Embryonalutveckling (utvecklingen av det befruktade ägget) (ser likadan ut hos alla flercelliga djur)

Befruktning (könlig förökning)
spermie + ägg

	Cleavage	Fate of Embryonic Cells	Fate of Blastopore	Formation of Coelom
Spiralian Protostomes	<p>Four-cell embryo</p> <p>Side view Top view</p> <p>Spiral cleavage</p>	<p>Determinate development</p> <p>Cell excised</p> <p>Development arrested</p>	<p>Blastopore becomes mouth</p>	<p>Gut</p> <p>Mesoderm</p> <p>Mouth</p> <p>Coelom</p> <p>Anus</p>
Deuterostomes	<p>Four-cell embryo</p> <p>Side view Top view</p> <p>Radial cleavage</p>	<p>Indeterminate development</p> <p>Cell excised</p> <p>Normal embryos</p>	<p>två cellager</p> <p>Blastopore becomes anus</p>	<p>tre cellager</p> <p>Mesoderm</p> <p>Gut</p> <p>Mesoderm</p> <p>Gut</p> <p>Coelom</p> <p>Anus</p>

Prenatal development

General period

Week 1

Zygote

Morula

Blastocyst implantation begins

Week 2

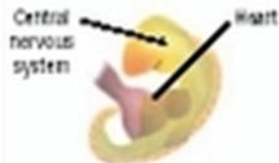

Fully implanted blastocyst

Gastrula embryo

Week 3

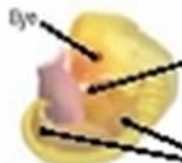

Central nervous system

Heart

Age of embryo

Week 4

Eye

Heart

Week 5

Eye

Limbs

Week 6

Teeth

Ear

Week 7

Palate

External genitalia

Week 8

Ear

Fetal period

Week 9

Brain

Week 16

Weeks 20-36

Week 38 / Full term

• Indicates area of development

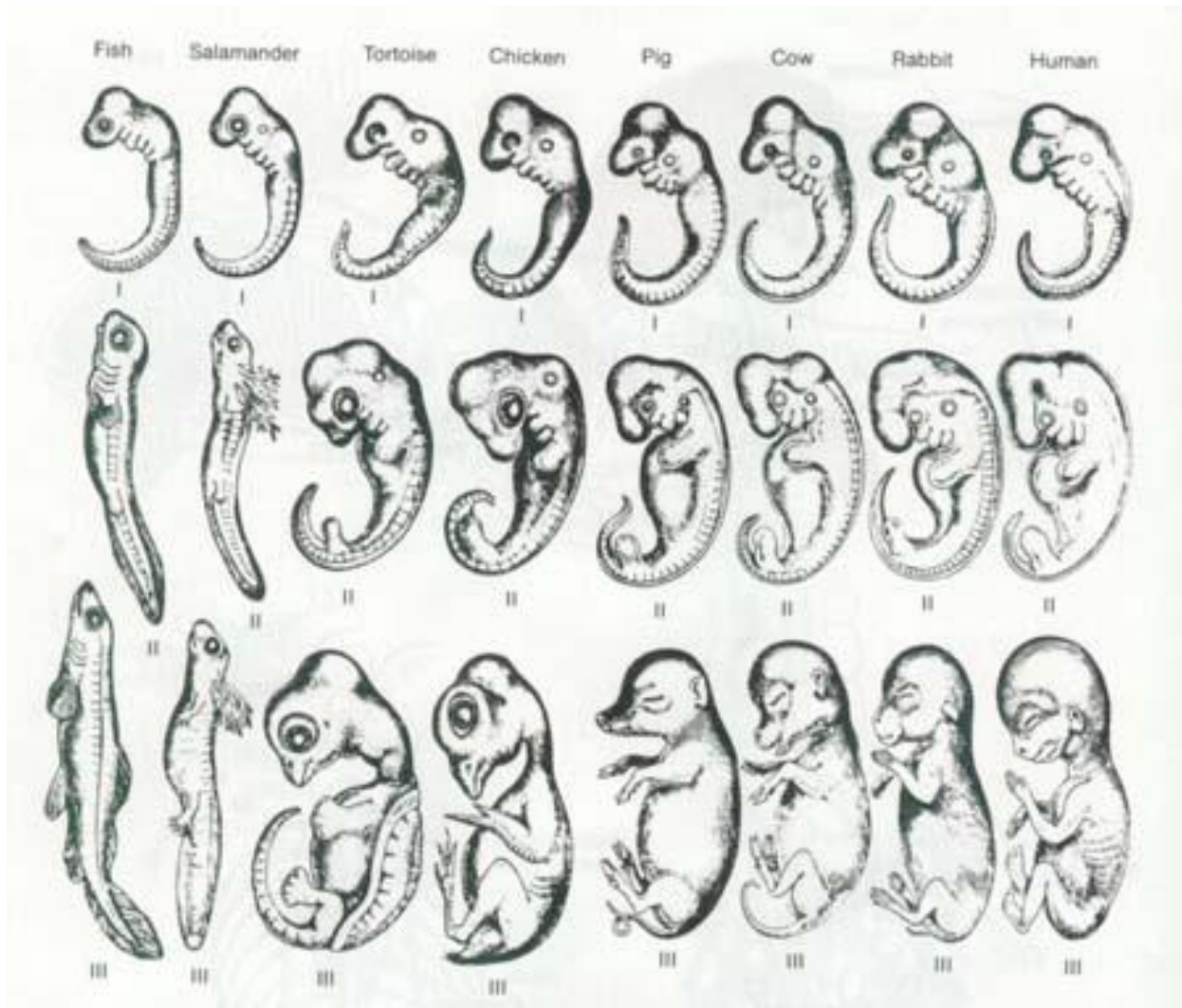

Mänskligt embryo 6v

Obs ! bild

Embryo 6v

Sex-samlevnad-förälskelse

→ *Sid 150-175 i boken Läs på egen hand!*

Ungdomsmottagning på nätet

<http://www.umo.se/>

Undvika befruktning ?

Frågor och svar om graviditetsskydd (preventivmedel)

<http://www.umo.se/Sex/Skydd-mot-graviditet/Fragor-och-svar-om-graviditetsskydd/>

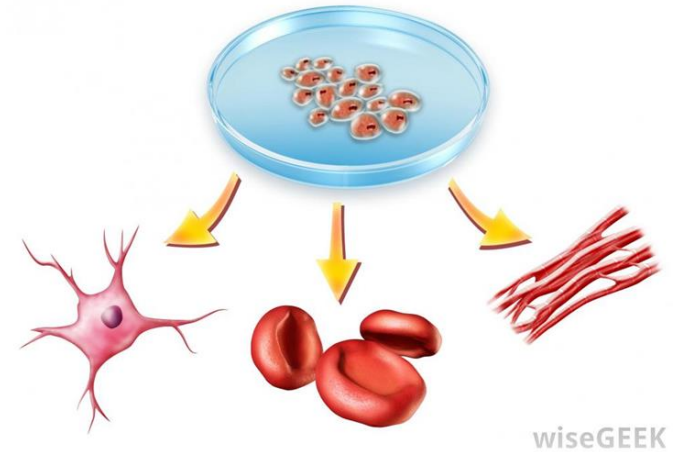
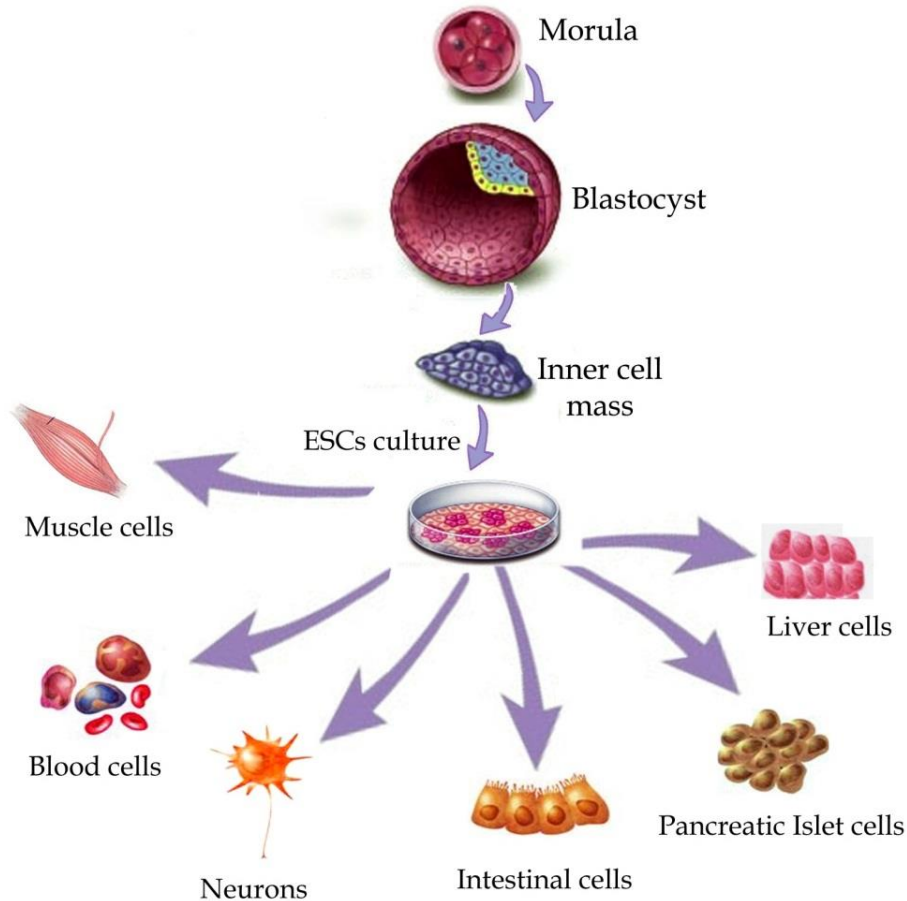
Din ungdomsmottagning på nätet

[umo.se](http://www.umo.se)

Cellerna differentieras (specialiseras)

Cellerna differentieras

– utvecklas till *olika typer* av celler

Stamceller! (stort forskningsområde, styra differentieringen av cellerna → möjligheter i framtiden)

Från en befruktad äggcell till "klump" av celler

Animation: zygot till blastocyst

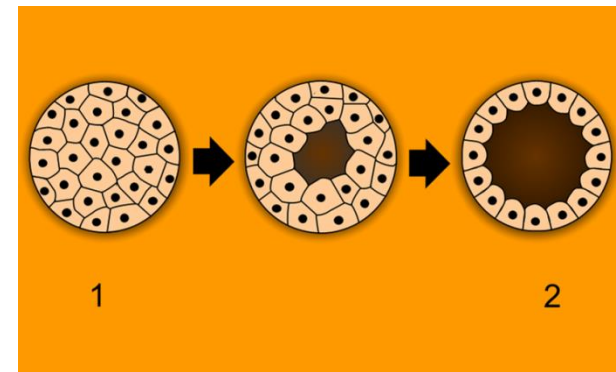
https://www.youtube.com/watch?v=itexQak_aWE

Animation: befruktning-zygot-morula

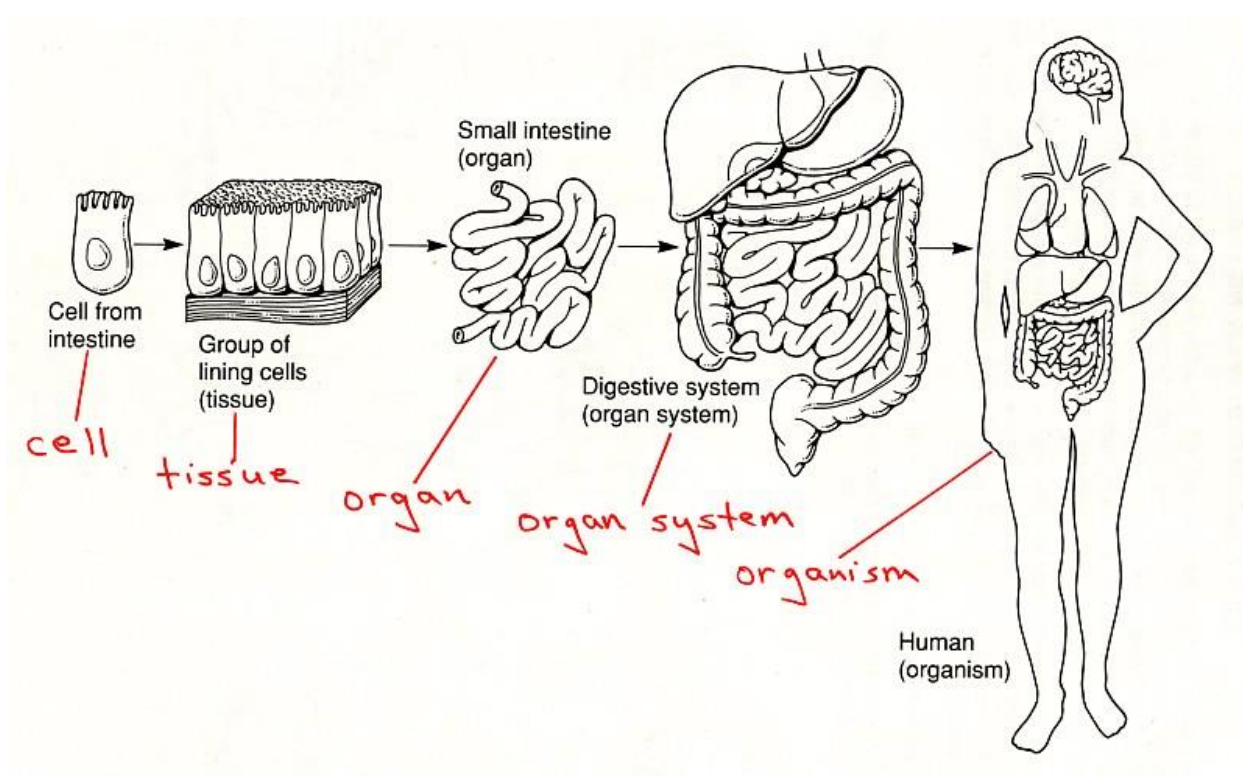
<http://www.youtube.com/watch?v=jsFn-SC2Q8>

Mikroskopbilder :

<http://www.youtube.com/watch?v=zub17EIQLDI>

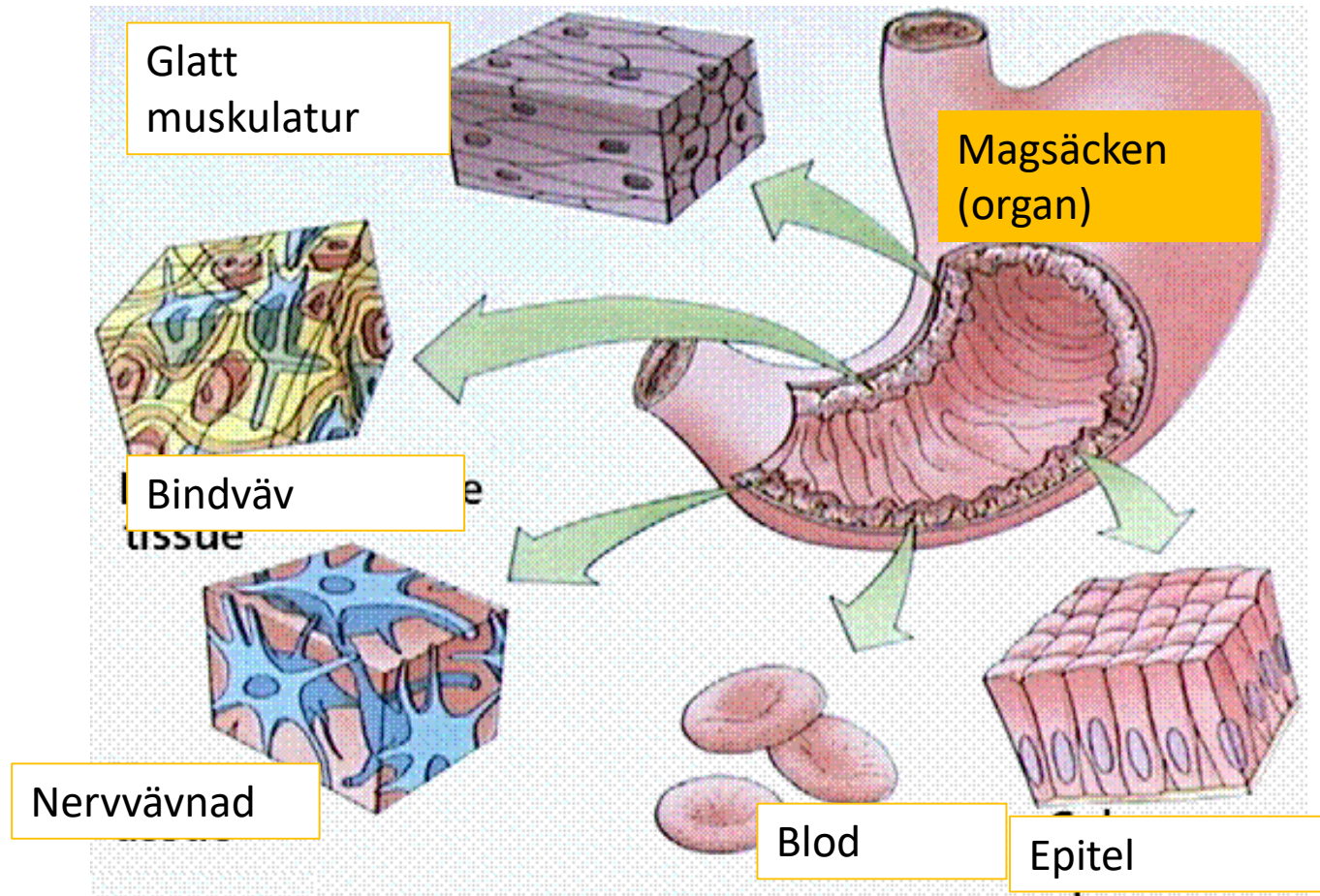

cell-vävnader-organ-organism

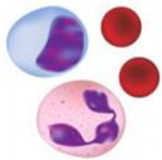

Olika vävnadstyper bygger upp ett organ

Olika vävnader (vävnadstyper)

celltyper

Blood cells

Surface skin cells

Bone cell

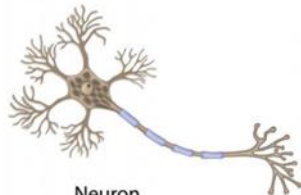
Columnar epithelial and Goblet cells

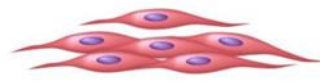
Cardiac muscle cell

Skeletal muscle cells

Neuron

Smooth muscle cells

wävnadstyper

- Epitelvävnad (hud)
- Stödjevävnad (ben, brosk)
- Muskelvävnad
- Nervvävnad
- Blod

Muskelvävnad

Tre olika typer av muskelceller ger tre typer av muskelvävnad

Skelettmuskulatur

(tvärstrimmig)

Kan styras med vilja

Hjärtmuskulatur

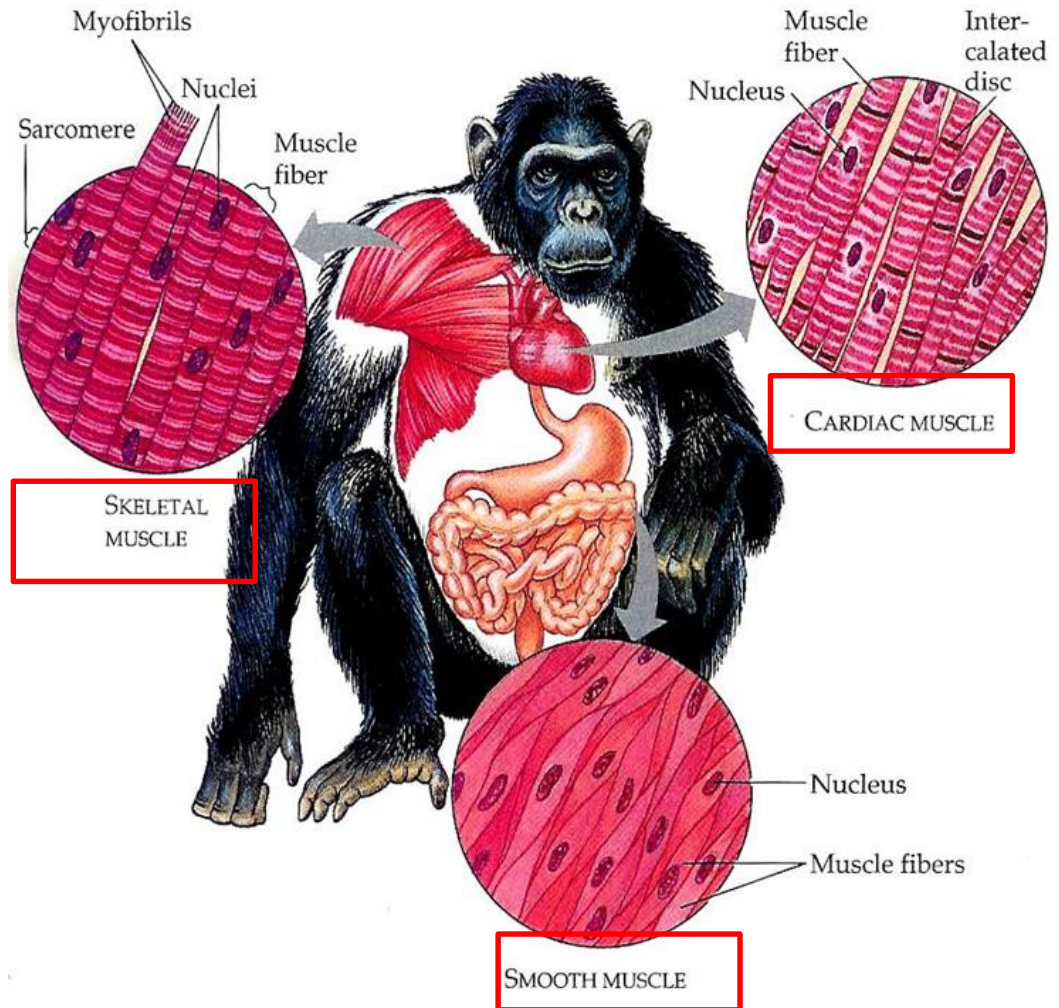
(tvärstrimmig)

Omedveten användning

Glatt muskulatur

I tarmar och blodkärl

Omedveten användning

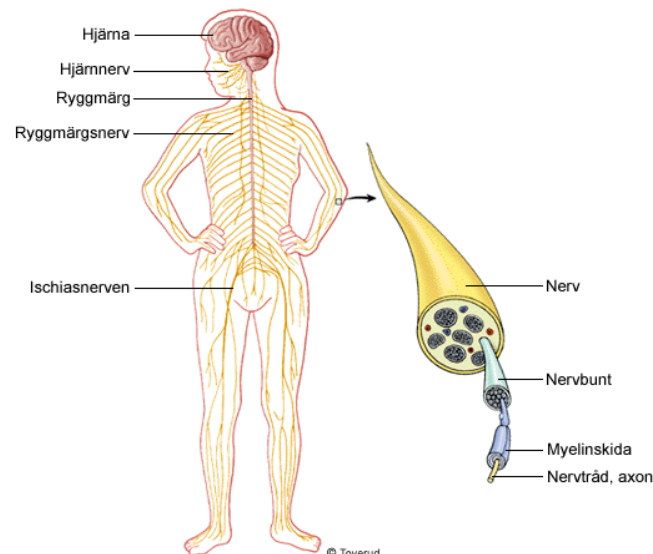
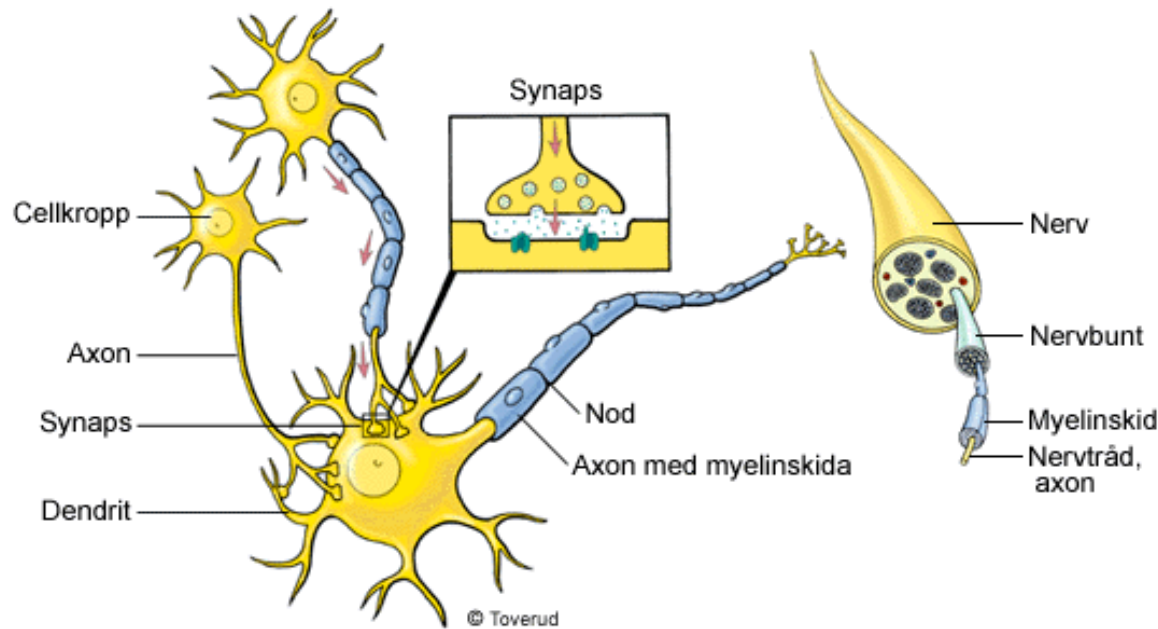
Nervvävnad

Nervceller bygger upp nervvävnad

Känner av *stimuli /retningar* i sinnesorgan

Sänder signaler från en del av organismen till en annan del.

Nervcellerna (neuronerna) är specialiserade på att förmedla både *elektriska signaler och kemiska signaler*

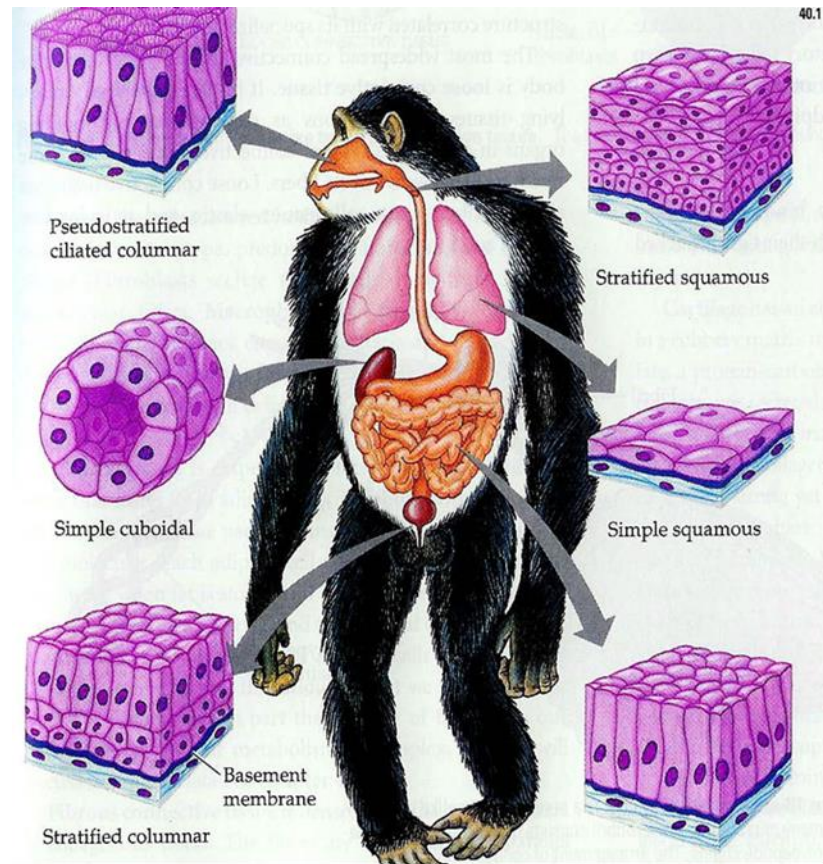

Epitelvävnad

Epitelceller bygger upp epitelvävnad

Epitelvävnad täcker hud, slemhinnor, tarmar, blodkärl.

Fungerar som skydd mot skador, mikroorganismer och hindrar vattenförlust

Stödjevävnad

Fettvävnad

Lagring av energi
Stöddämpning
Isolering.

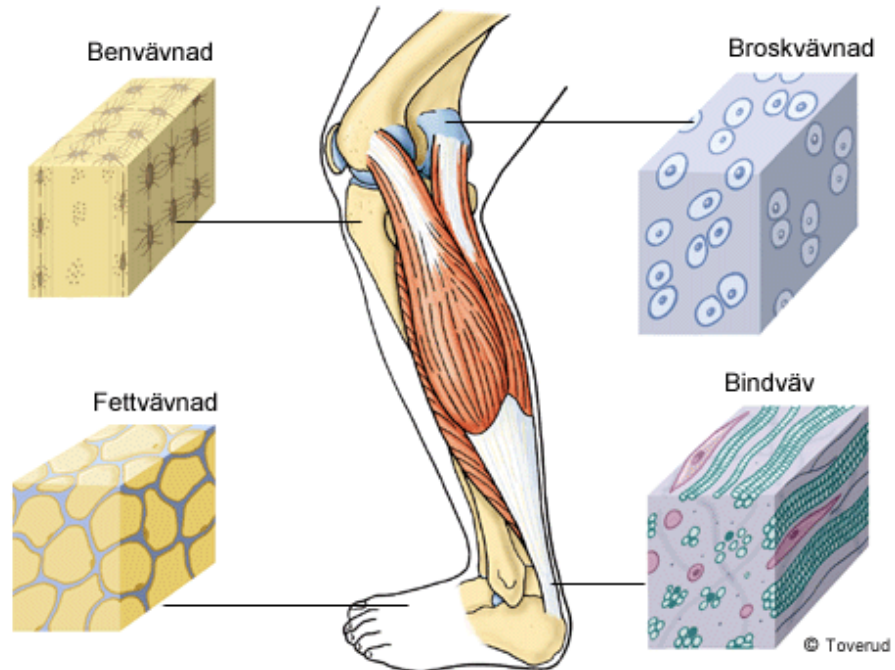
Brosk

stödjer och skyddar (leder,
ben och luftstrupen,
bronker, näsa)

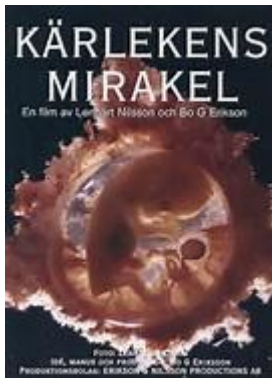
Bindväv

Finns överallt i kroppen
Stödjer och håller organ på
plats. (senor, hinnor)

Ben

Film "kärlekens mirakel"

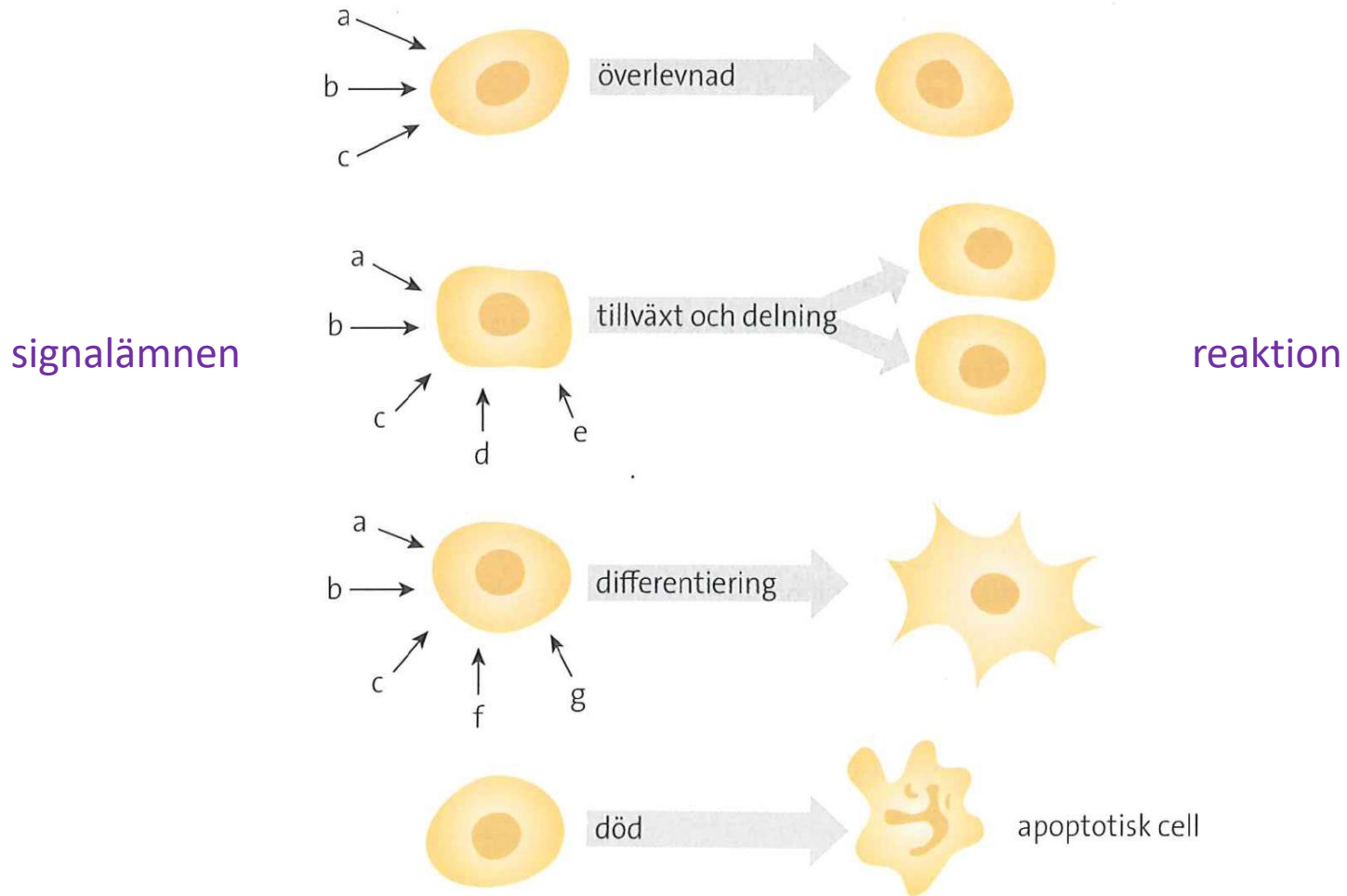

Cellernas kommunikation

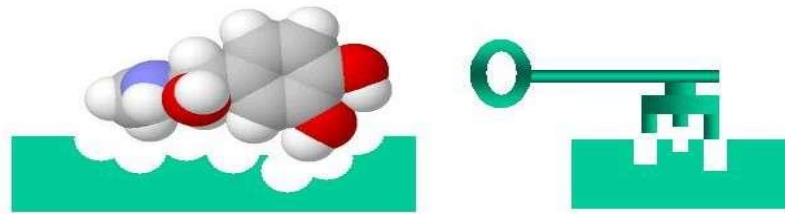
Cellers kommunikation

- en cell måste kunna "prata", "lyssna" och "reagera"

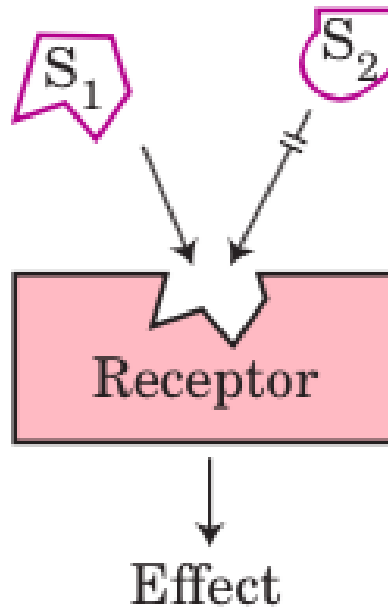
signalmolekyl - receptor

- All kommunikation i en organism, mellan celler, sker med kemiska signaler så kallade *signalsubstanser/signalmolekyler*
- Mottagare av signalen är en så kallad *receptor* (ett protein)
- *Signalmolekylen* passar som "nyckeln i ett lås" i *receptorn*

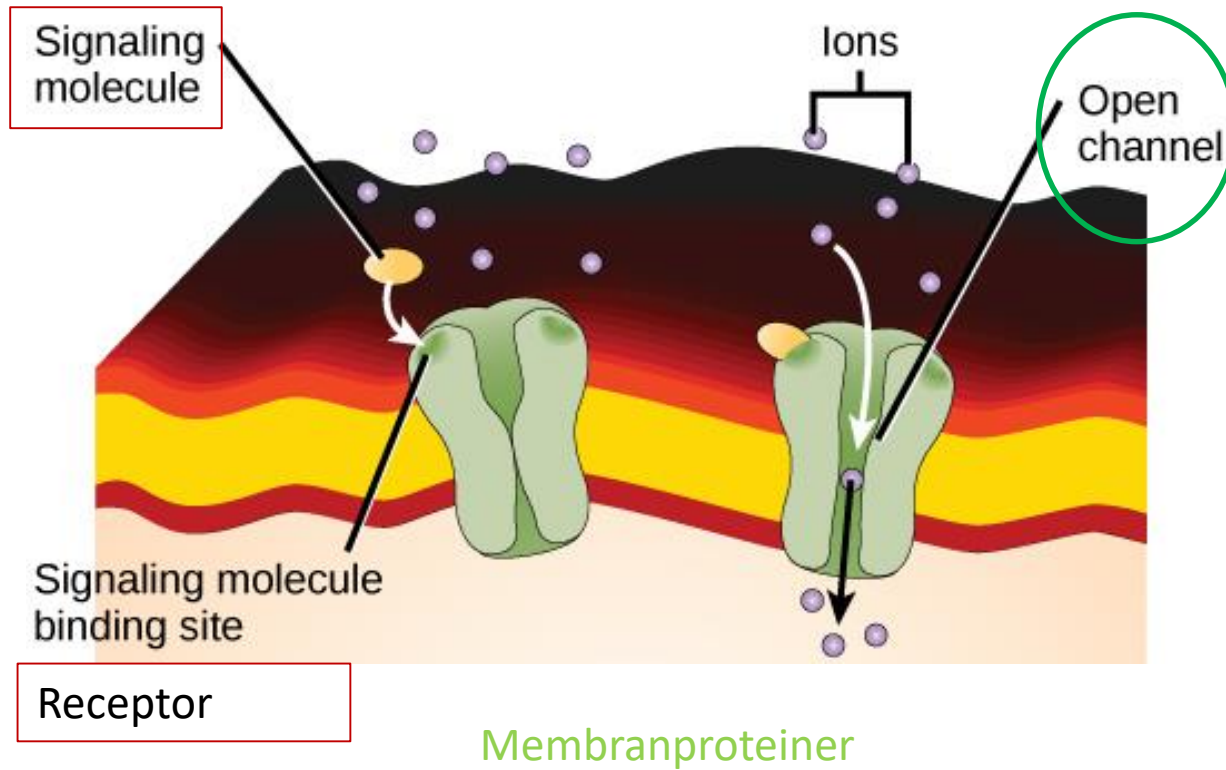
signalmolekyl - receptor

Signalsubstansen
(molekylen) S_1 passer
i receptorn – det blir
en effekt

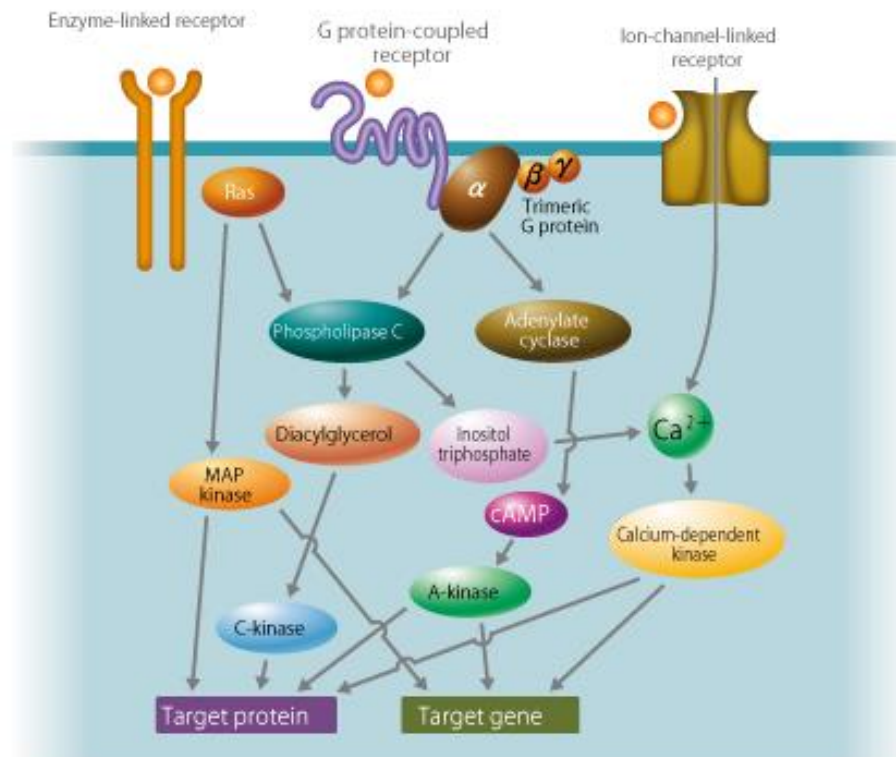
S_2 passer inte i receptorn –
ingen effekt

En signalmolekyl kan tex öppna en jonkanal

signalsubstans → receptor → aktion!

Receptorn kan öppna en kanal eller aktivera enzymer.
Aktiverade enzymerna sätter igång en serie av olika reaktioner- kedjereaktioner i cellen.

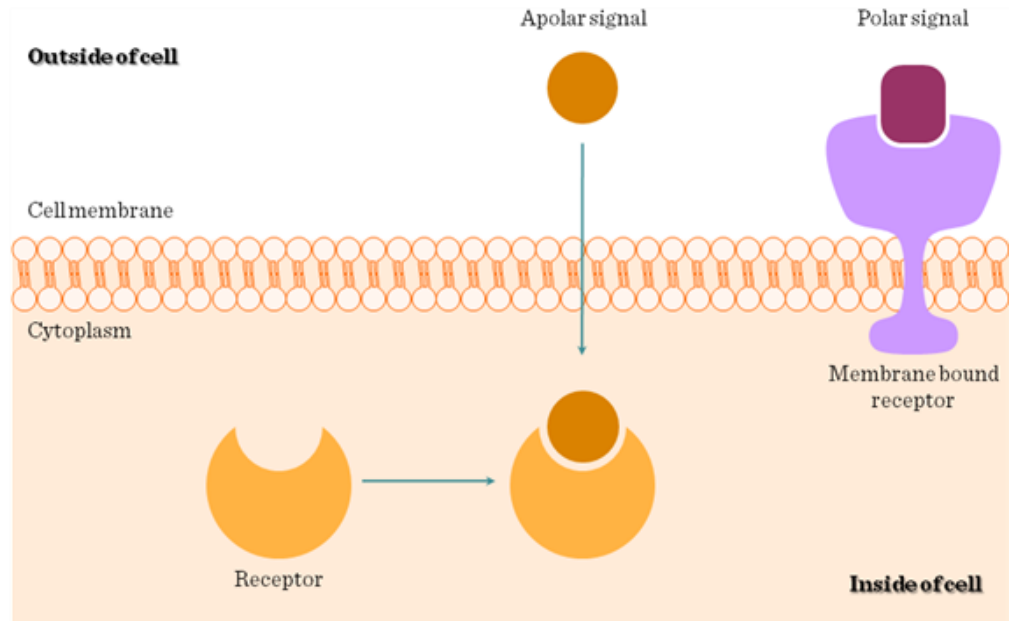
Receptorn kan vara *på cellytan* eller *inuti cellen*

Utanpå cellen

Hydrofila (polära)
signalmolekyler (proteiner) binder
till receptorer på cellytan

Inuti cellen

Hydrofoba (opolära)
signalmolekyler (lipider) binder till
receptorer i
cytoplasman/cellkärnan (DNA)

Olika sätt för celler att kommunicera

1. *Kontaktberoende* kommunikation

2. *Kemiska signaler* (signalsubstanser/signalmolekyler)

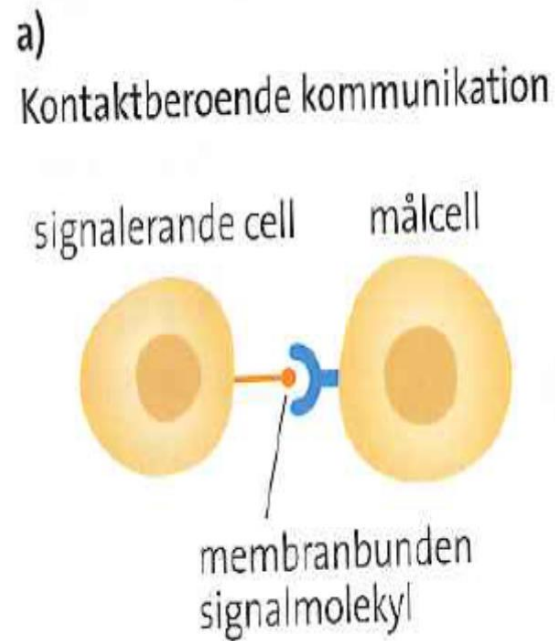
a) *Synaptisk kommunikation* (mellan nervceller); snabb

b) *Endokrin kommunikation* (signalsubstanser i blodet ex. hormoner);
långsam

(Parakrin kommunikation celler som ligger *bredvid* varandra)

1. Kontaktberoende kommunikation

Signalmolekyl fast på ytan av ett cellmembran fäster i en *receptor* på ytan av en annan cell (kontakt)

2. Kommunikation genom kemiska signaler (signalsubstanser)

a) I synapser *mellan nervceller* (snabb).

”synaptisk kommunikation”

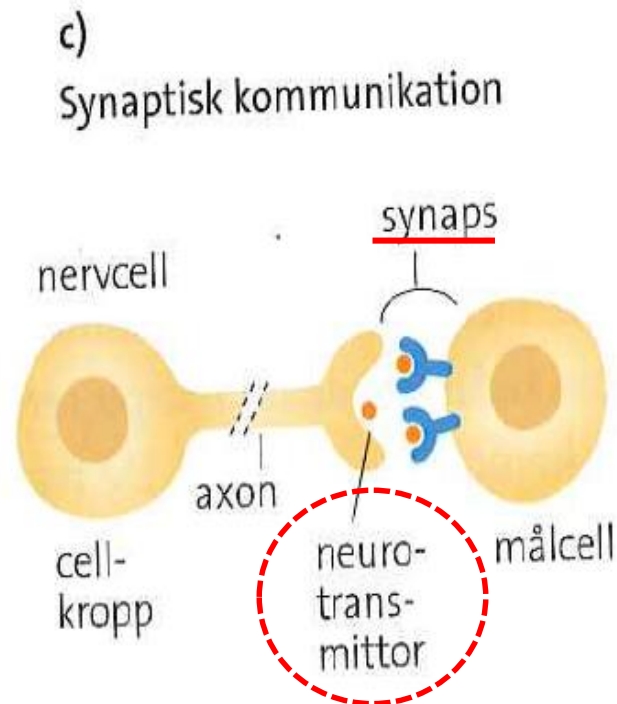
b) Hormoner i blodet (långsam)

”endokrin kommunikation”

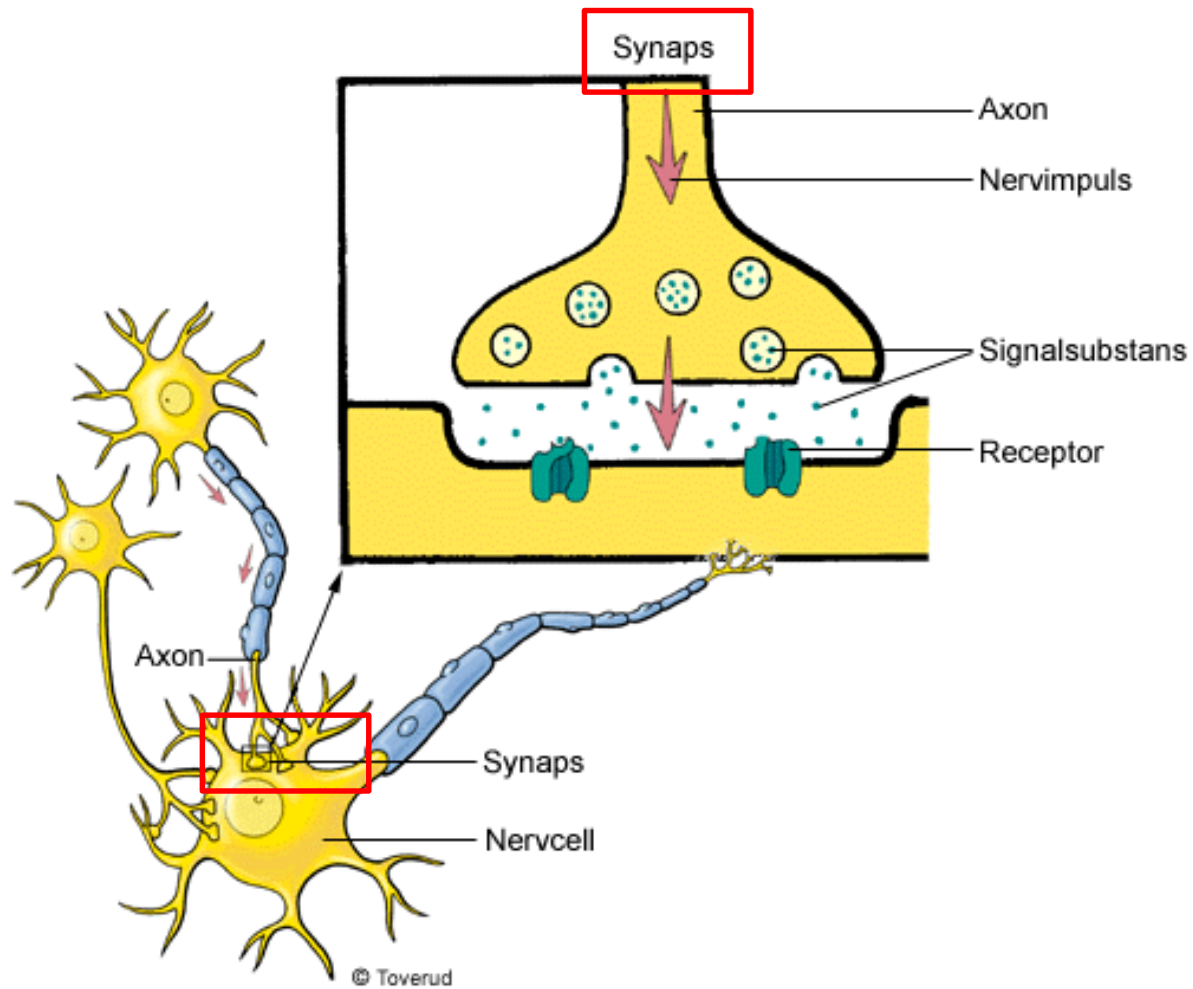
2a) Synaptisk kommunikation (snabb)

Kommunikation mellan nervceller

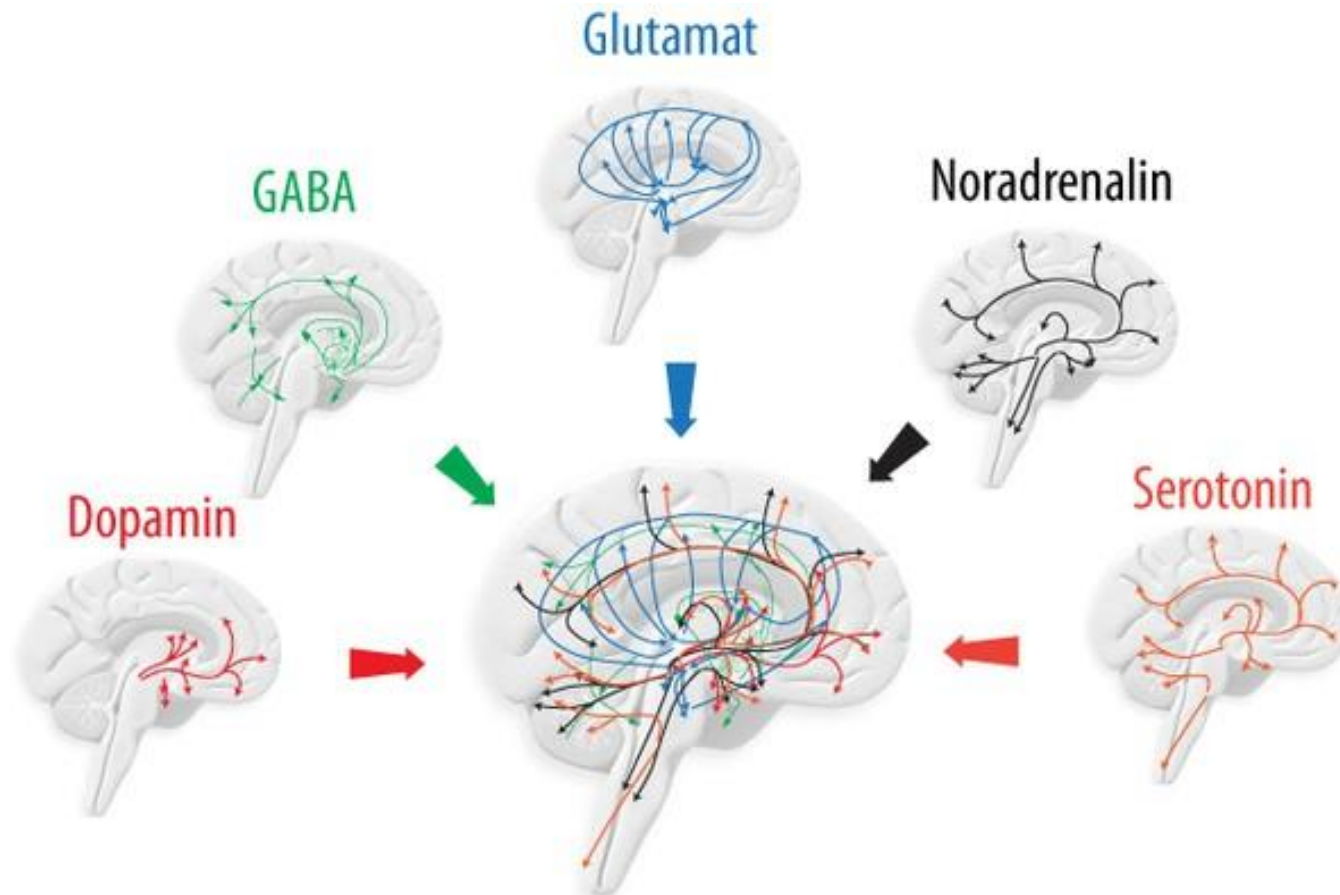
(signalsubstanser i nervsystemet kallas *neurotransmittorer*)

Synapsen mellan två nervceller

Exempel på olika *signalsubstanser* (*neurotransmittorer*) i hjärnan

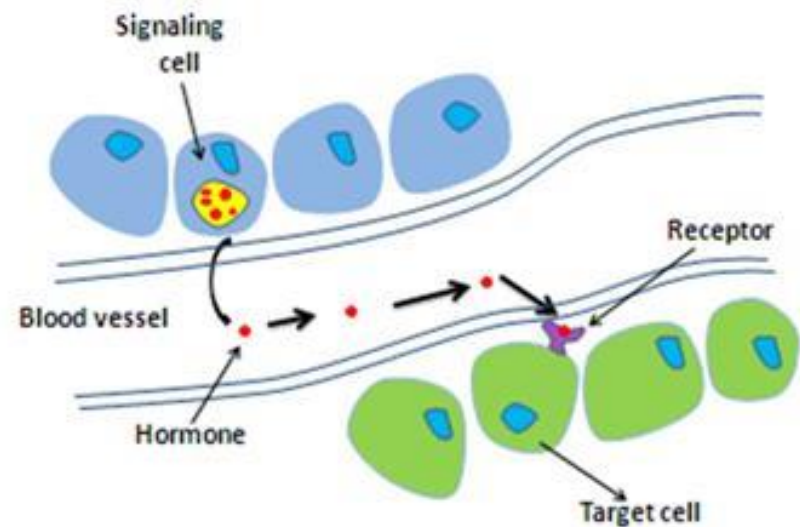
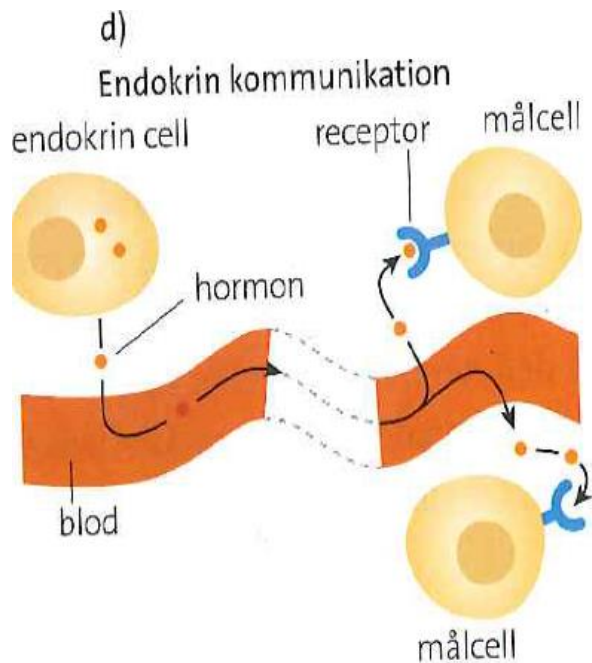
2b) Endokrin kommunikation (långsam)

”Endokrin – utsöndra ämne till blodet”.

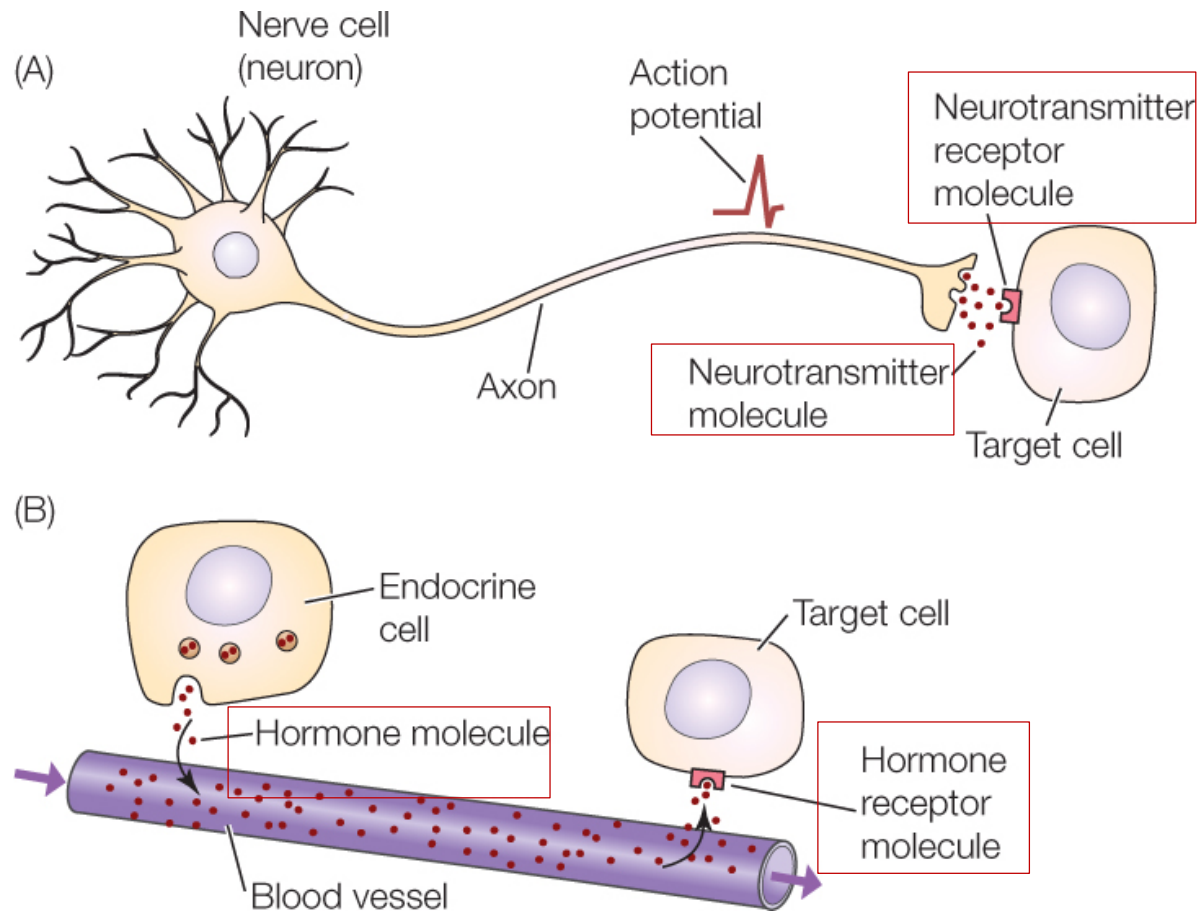
Signalsubstanser i blodet kallas *hormoner*

Hormoner bildas i en del av kroppen och påverkar celler i andra delar av kroppen.

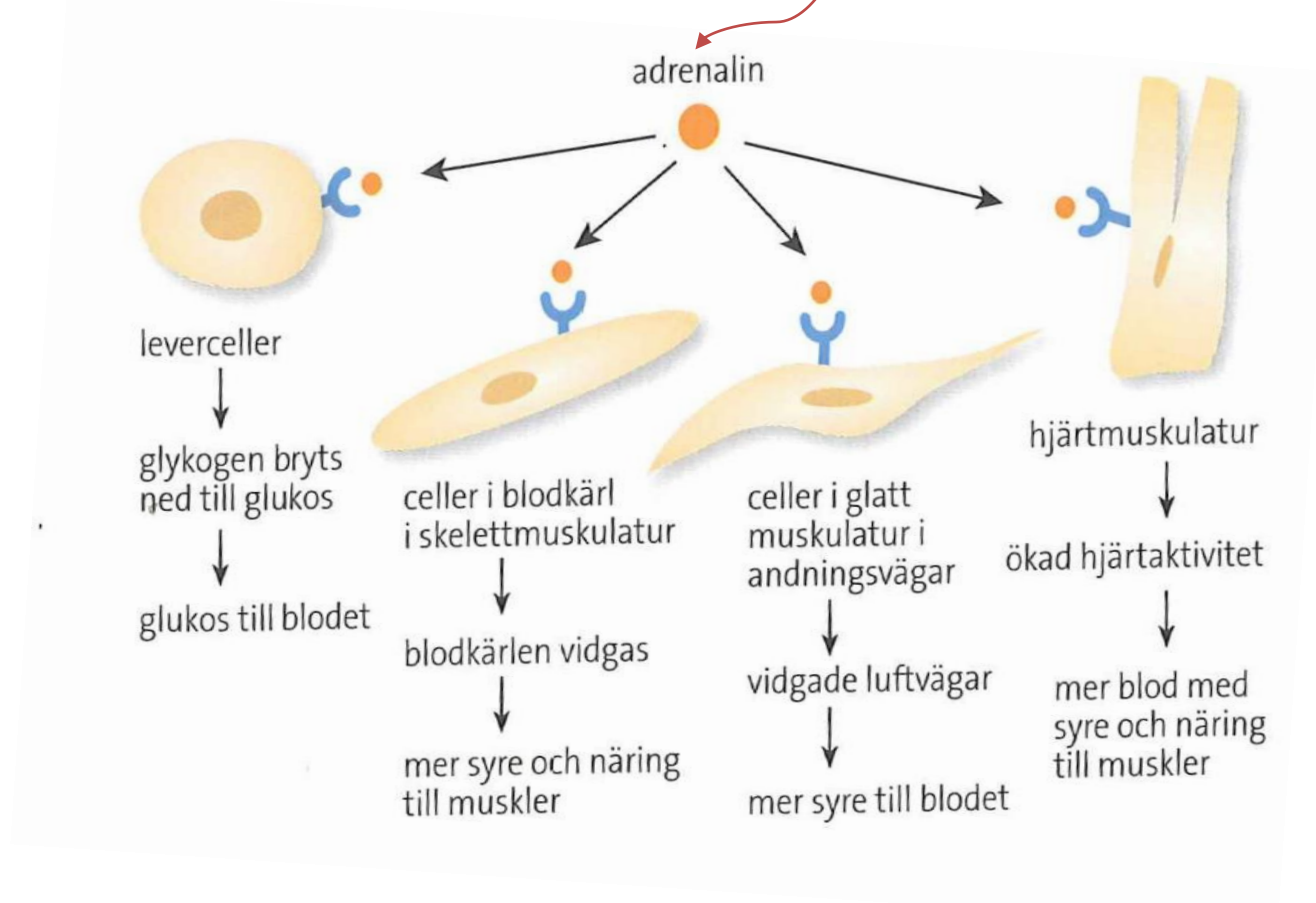
Hormonerna transporteras i blodet

Jämförelse mellan *synaptisk*- och *endokrin* kommunikation

Olika celler svarar (reagerar) på en kemisk signal på olika sätt..... Varför?

Olika gener används (är påslagna) i olika celler → ger olika proteiner → ger olika receptorer/ enzymer → ger olika reaktioner i cellen

- Läs! sid 46-54 (läxa)
- Instuderingsfrågor kap 2 1-17

Hemsidan

Celldöd

Stamceller

Kloning

Cellens död

Apoptos (programmerad celldöd)

Nekros

Autofagi (Nobelpris 2016)

Celldöd

Nekros - *sjuklig celldöd*

Orsakas av *faktorer utanför cellen* som gifter, syrebrist, mekaniskt våld, värme, kyla , strålning

Processer inne i cellen börjar gå fel cellen kollapsar och cellinnehållet läcker ut i vävnaden.

Det utläckta cellinnehållet *orsakar en inflammation* som skadar intilliggande celler/vävnaden det blir en *okontrollerad celldöd*.

Apoptos – programmerad, normal celldöd

(50-70 miljoner celler dör i kroppen varje dag)

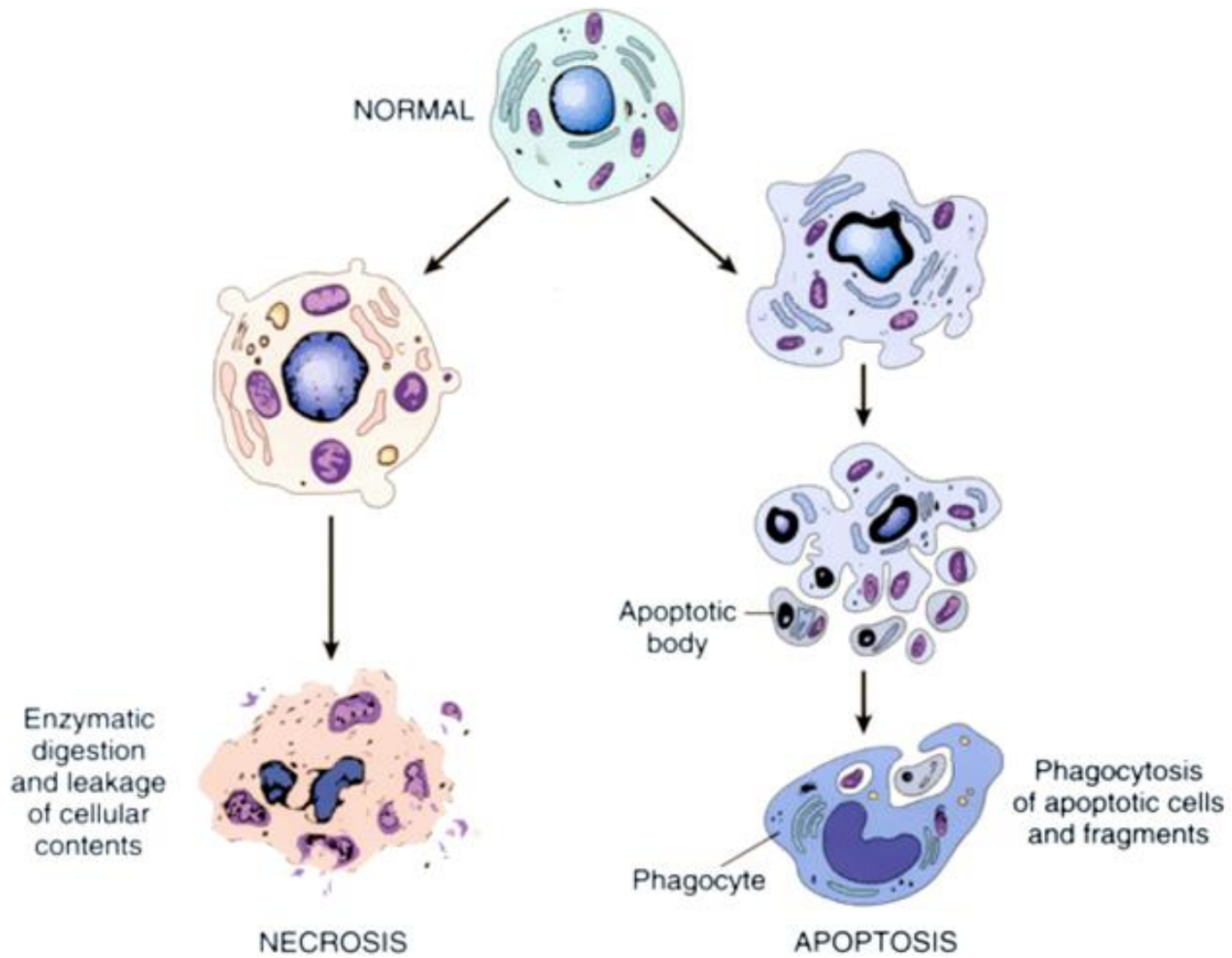
Orsakas av *faktorer inne i cellen*.

Ett *genetiskt program startas* vilket gör att cellen krymper ihop på ett förutsägbart sätt.

Cellkärnan skruppnar först, organeller klipps sönder av speciella enzymer och hela cellen löses sedan upp.

Resterna tas om hand av makrofager eller intilliggande celler.

Apoptos orsakar *ingen inflammation*

Celldöd - autofagi

Autofagi "självätning"

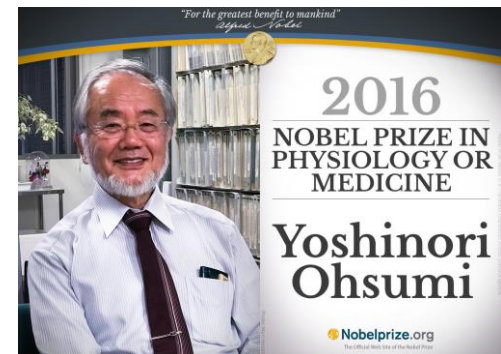
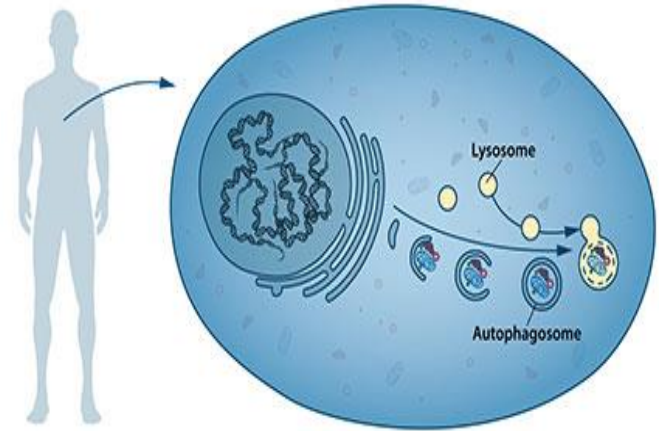
Cellen bryter ned egna utslitna beståndsdelar.
Celldelen omsluts av membran som transporteras till *lysosomerna*.
Celldelen bryts ner av lysosomens enzymer.

Kan fungera som:

celldödarmekanism cellen äter upp sig själv

cellräddarmekanism då endast skadade beståndsdelar äts upp vilket ger cellen nya byggstenar och energi.

(Upptäckten gav Nobelpris i medicin 2016)

Ngr tillämpningar inom cellbiologi

- stamceller
- kloning

Stamceller

Embryonala stamceller

Är *pluripotenta* de kan utvecklas till *alla typer* av celler

Användning reglerad!

(*Totipotenta* kan utvecklas till en ny individ)

IPS-stamceller

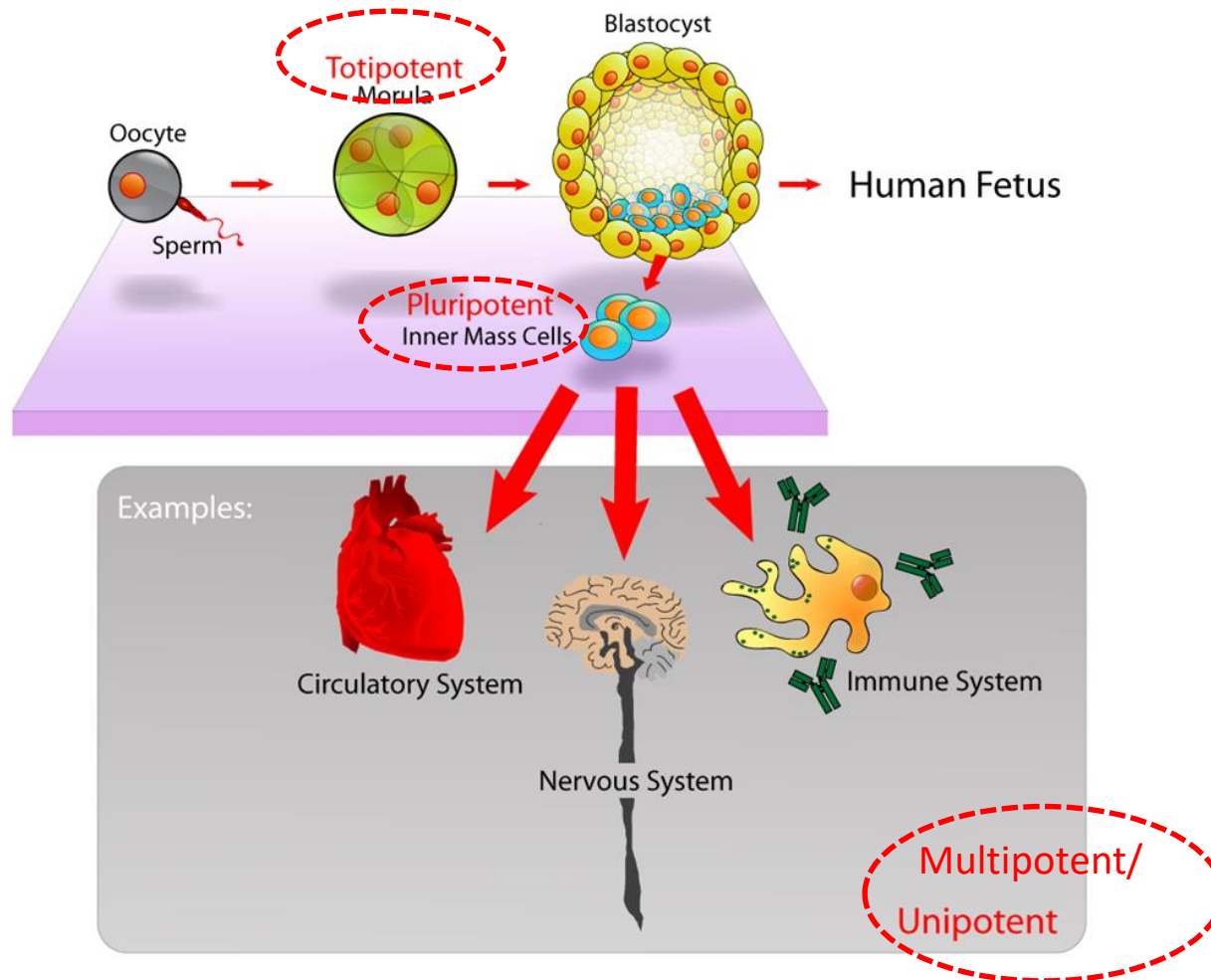
Inducerade pluripotenta stamceller (konstruerade på labb)

Vuxna stamceller

Är *multipotenta* dvs de kan utvecklas till *vissa typer* av celler i ett organ

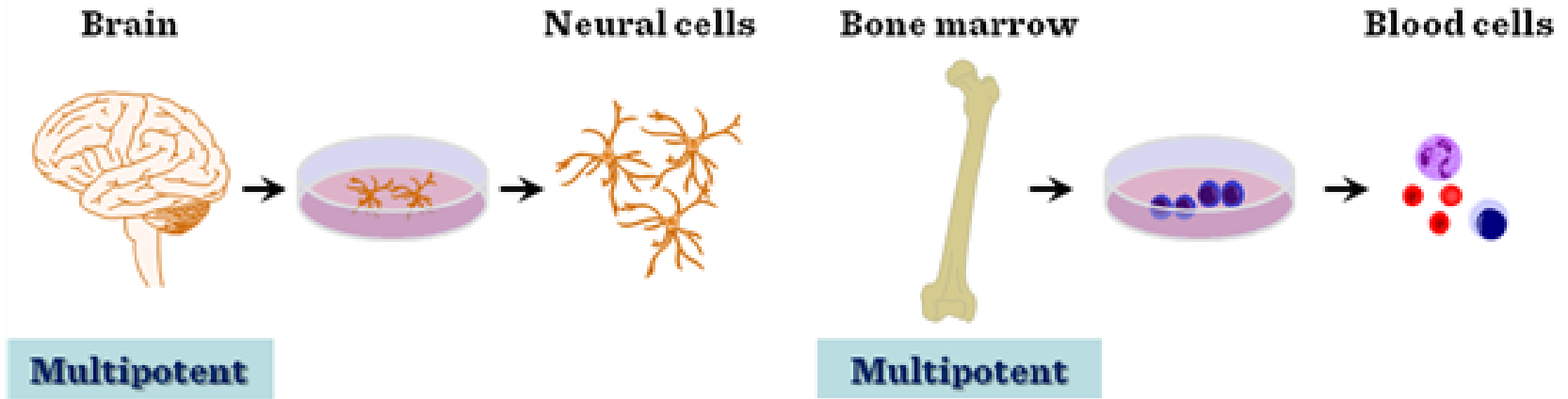
(Unipotenta utvecklas till en viss celltyp)

Stamceller

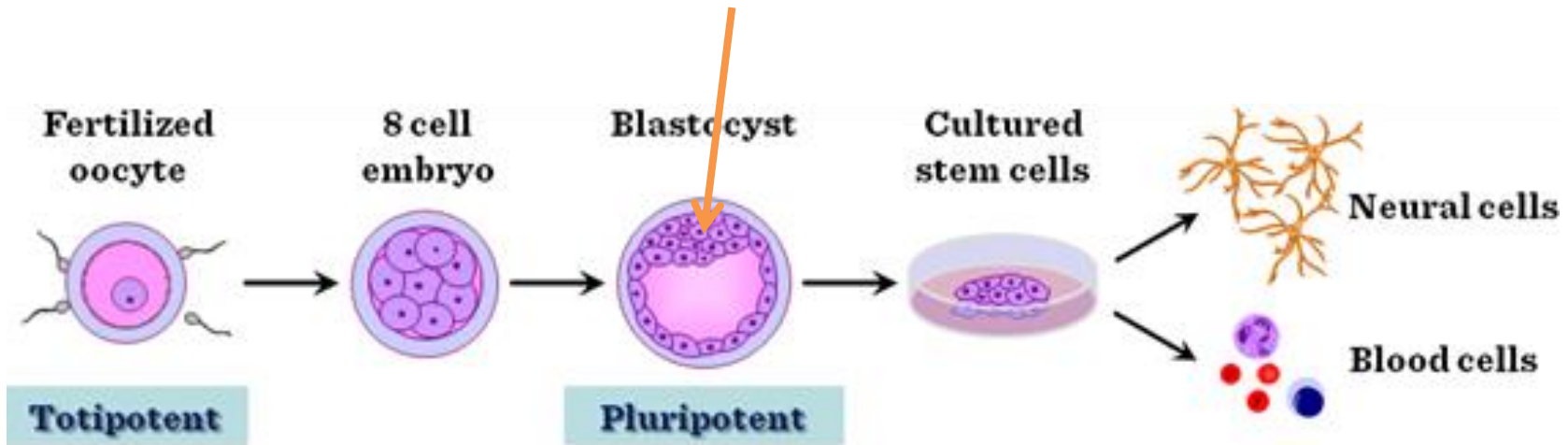

Vuxna stamceller

Är *multipotenta*- cellerna kan utvecklas till vissa typer av celler i kroppen

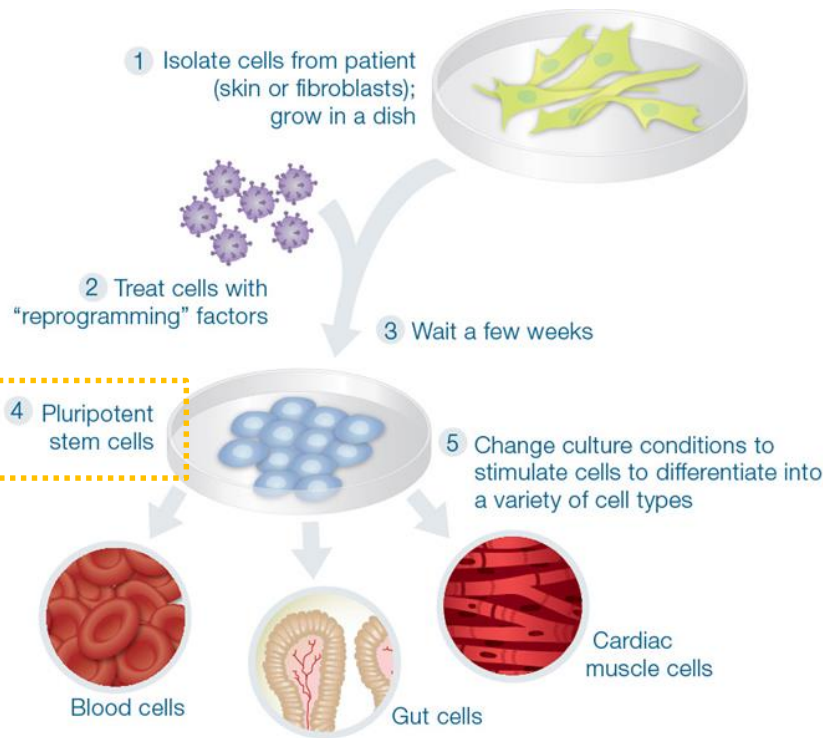
Embryonala Stamceller

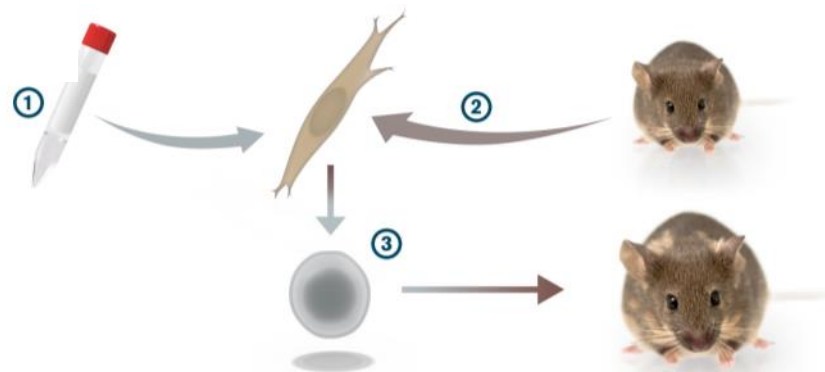
Är *pluripotenta* – cellerna kan utvecklas till vilken celltyp i kroppen som helst

IPS – stamceller

inducerade pluripotenta stamceller

Redan färdigutvecklade celler programmeras om (bakåt i utvecklingen)

Shinya Yamanaka

Upptäckt gav
Nobelpris i
medicin 2012

Shinya Yamanaka studied genes that are important for stem cell function. When he transferred four such genes (1) into cells taken from the skin (2), they were reprogrammed into pluripotent stem cells (3) that could develop into all cell types of an adult mouse. He named these cells induced pluripotent stem (iPS) cells.

Stamceller

What are stem cells?(4 min)

<https://www.youtube.com/watch?v=evH0I7Coc54>

Stamceller (25min) 2009

<http://www.ne.se/play/filmsalen/program/sol7132>

Kloning

När en organism klonas skapas *genetiskt identiska kopior*.

Naturligt hos växter, bakterier, vissa insekter.

(Växter kan tex föröka sig genom rotskott, bakterier genom delning)

Aldrig naturligt hos vuxna däggdjur

Enäggstvillingar (kloner)

– men inte identiska individer, varför inte?

Miljön!

Reproduktiv kloning: artificiell kloning av vuxna organismer

Terapeutisk kloning : celler från ett embryo tas om hand och börjar odlas i en cellkultur

Terapeutisk kloning

Terapeutisk kloning (somatisk cellkärnöverföring) görs för att få fram *embryonala stamceller*.

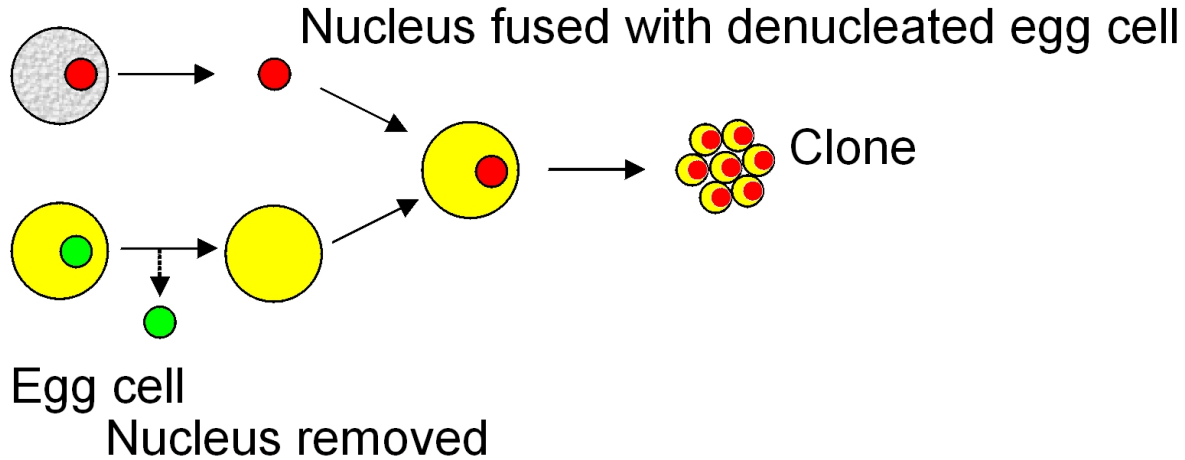
Metoden, även kallad, innebär att arvsmassan från en vuxen individ förs in i en obefruktad äggcell som därmed kan utvecklas till ett embryo utan att behöva befruktas.

Reproduktiv kloning

Reproduktiv kloning görs för få fram en med givaren genetiskt identisk individ.

Ett obefruktat ägg förses med cellkärnan från en kroppscell från en vuxen individ.

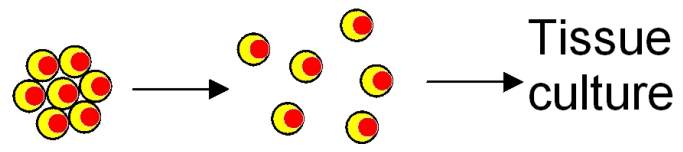
Somatic body cell with desired genes

REPRODUCTIVE CLONING

THERAPEUTIC CLONING

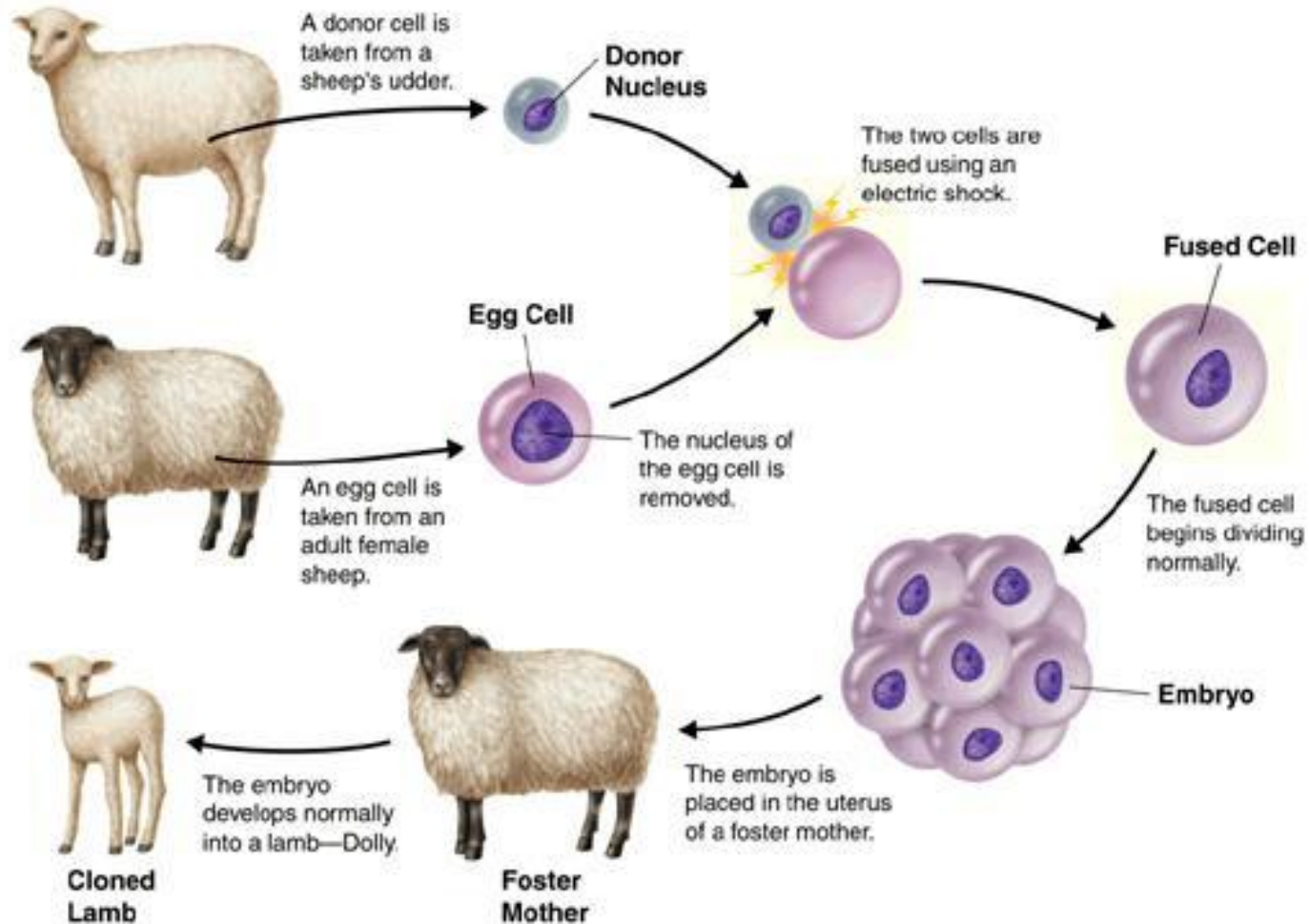

Stamceller

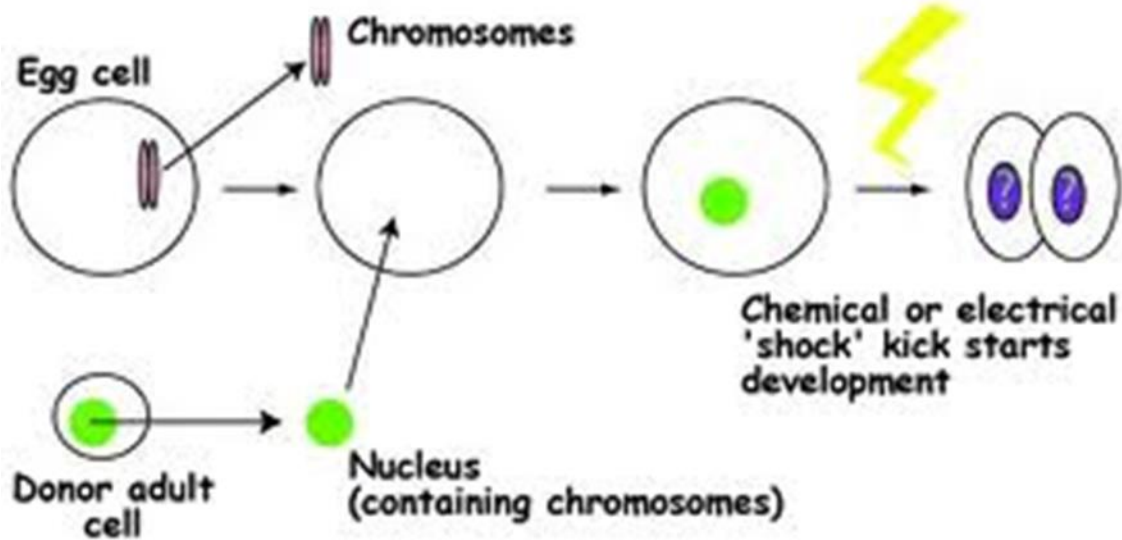
Reproduktiv kloning

1996 lyckades man klona det första däggjuret (efter 256 försök)

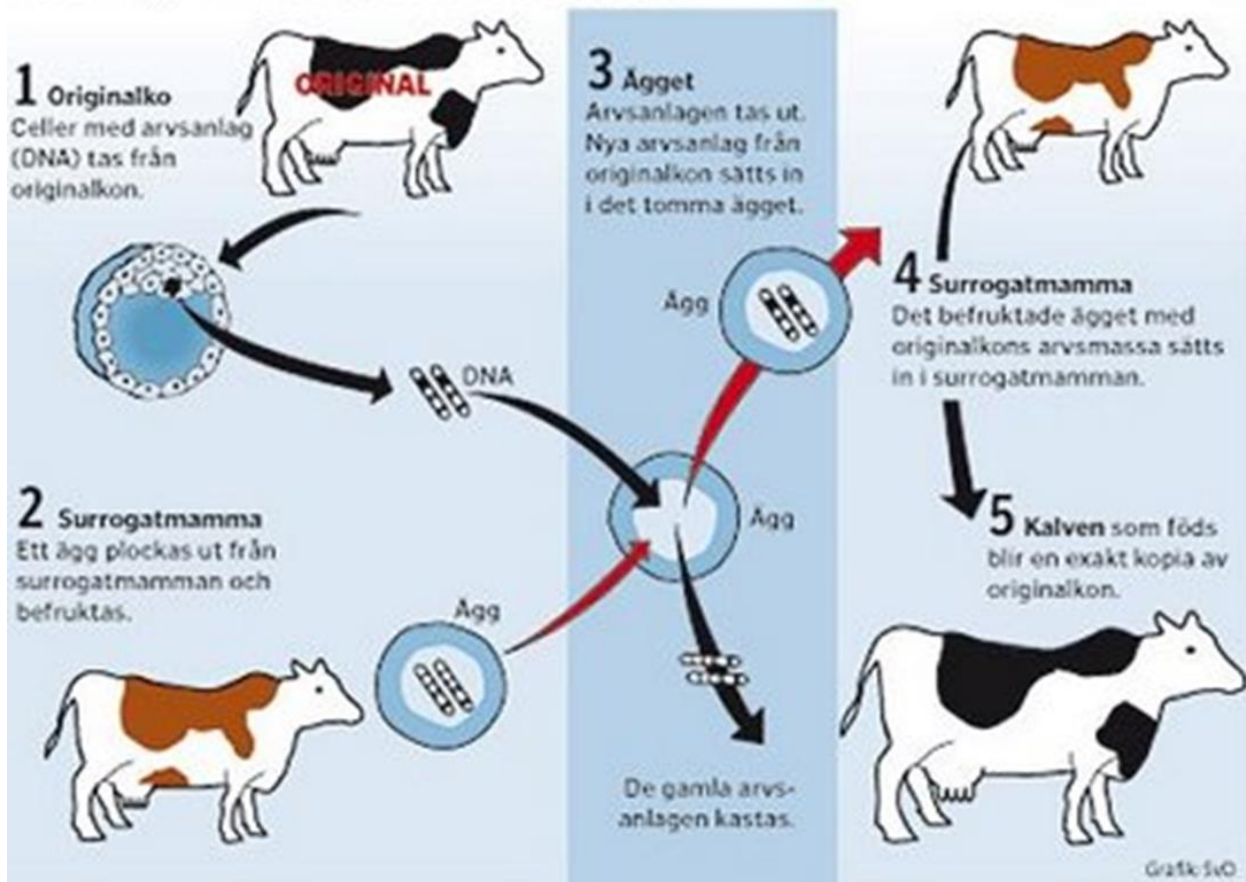

Fåret
Dolly

The process of Cloning

Kloning - att kopiera en individ

Klona Mimi:

<http://learn.genetics.utah.edu/content/tech/cloning/clickandclone/>

”Kemiska signaler”

signalsubstans → *receptor* → *aktion!*

